

Kallódó levél

Rónay György emlékének

Az apácák inkább kertnek tetsző kis udvarára is átmentek, ténferegtek csöndben, tanácstalanul. Vagant vette észre, hogy a magas falba épült kis ajtó nyitva van. Ezen megdöbbsentek. Az apácákhoz csak akkor mentek át, ha ősszel egyszer, tavasszal egyszer rájuk jutott a sor ministrálásra; ha télen, már hajnali szürkületben, kialvatlanul kopogtattak, valamelyik apáca ott fagyoskodott a zárt ajtó mögött, mert a kulcs azon nyomban csikordult. Az épület ajtaját, nyitva-e szintén, most nem merték megpróbálni. Előtte fönt az emeletükön bekopogtattak a prefektushoz, lent a földszinten a vicerektorhoz, végül a rektorhoz — sehol senkit nem találtak. Valamelyikük arra lett figyelmes, hogy itt a mellékutcára nyíló, ugyancsak keskeny kapu résnyire nyitva van, beszűrődött kintről a zaj. A kapu egyszer csak megmozdult, mintha be akarta volna húzni az utca felől valaki. Ettől megrémültek s visszafordultak.

A fiú lépett vissza elsőnek a nagy udvarra. Az udvar közepén három ismeretlen férfi állt, egyik a hatalmas gesztenyefa törzsének támaszkodva, a másik kettő a szökőkút kávjára téve fél lábát várakozott. A nap már erősen betűzött a terasz s a felsőkert felől az udvarra. Közelebb mentek az idegen férfiakhoz, két-három méterre tőlük megálltak. Akik nem jöttek le imént velük az udvarra, az emeleti ablakokból bámulták mindezt, inkább a második emeleti folyosó ablakmélyedéseiből, onnan, ahol a hálótermek voltak.

A három ismeretlen férfi lassan méregette őket, egyikük sem szólt. Ők a csöndben önkéntelenül kupacba húzódtak. Vagant, aki természeténél fogva nem látszott harmadikosnak, a fiúnál is alacsonyabb volt, elől állt. Zsebébe nyúlt, kivette belőle horpadt pingponglabdáját s két összefogott tenyerében rázni kezdte. Az idegen férfiak közül az egyik fölegyenesedett a kútkáva mellől, ingerült mozdulatot tett, de nem jött közelebb. Vagant beljebb húzódott a kupacba.

A gesztenyefáknak támaszkodó férfi fölemelte bal karját, jobb keze mutatóujjával megpöccintette karóráját. Előrébb jött, ki az árnyékból.

— Menjenek föl — szólalt meg halkán. — Mindenki a saját helyére menjen. Amíg nem szólunk, ne jöjjön le senki. — Nem kellett tekintetét végigjártatnia az emeleti ablakokon. A könyöklők eltűnedeztek onnan.

A fiú nem a maga osztályába ment, a harmadikosokkal együtt tódult be a folyosó végi terembe. Egész évben inkább velük töltötte délutánjait, s nem saját osztálytársaival, vacsora utáni szabad estéiken, délelőtt a tízpercekben is az udvaron, a teraszon a nagyobbak társasága körül ténfergett. Beszélgetni legjobban Vaganttal szeretett volna most is.

Behúzódott mindenki a pulpitusa mögé, néhányan a nyitott utcai ablakhoz

álltak. — Nem volt merszed rátenni a lasztit — szólalt meg végül valamelyik az ablak mellől. Vagant nem várta meg a nevetés végét, lecsúszott a katedra sarkáról. Mondani akart valamit, majd hirtelen előhúzta zsebéből a horpadt, fehér labdát, s teljes indulatból odavágta, ahonnan a hang jött. A labda a fal éléről visszapattant, zörgött a padlón s beugrált a szekrény alá. Vagant még hallotta labdája elcsöndesülését. — Csak marhuljatok — szólt vissza közben az ajtóból s kiment.

A házban most sem tudta senki, ki hozta meg kora reggel vagy reggel a hálóba vagy a kietlen mosdóba a hírt, ki ordított be elsőnek, nem lesznek vizsgák, éjszaka elhurcolták a tanárokat. Később, amikor már fölöltöztek, azt mondogatta mindenki, hogy leponyvázott teherautókra rakták őket, a rendőrök úgy rontottak be hozzájuk. A rendház lent volt a téren, a tanárok ott laktak, az iskolát már a múlt évben elvették tőlük. Őket idefönt tanították ősz óta, a nehézkes járású igazgató is mindennap onnan caplatott föl. Közülük éjszaka mindenki itt aludt, ki hozhatta a rendházból a hírt, ha ott nem maradt senki. Valamelyikük azt mondta, leugrik, megkérdezi Jablonkay bácsit, a portást, járt-e valaki reggel a házban odakintről.

Lementek a többiek is utána, a portásfülke zárva volt. Jablonkay bácsi máskor is kiszaladt valamiért, elmehetett most is. A konyha felől is csönd volt; de hát már mondták, hogy az apácák sincsenek. Vagant, mielőtt benyitott a konyhafolyosóra, előbb azért kopogtatott. Egyre hangosabban, közben többször is beköszönt az ételkiadó nyílásán, hogy dicsértessék. Dicsértessék, nővérekék. Kinyitotta a konyhaajtót, bent félrehúzta a nyílás ablakát s kikiabált:

— Testvérekéim, hordják a rántott levest.

Senki nem nevetett. Vagant beleborzongott saját tréfájába s zavartan kijött.

A harmadikosok úgy érezték, ők a legidősebbek, nekik kell gondoskodniuk mindenről. Legalábbis részletesen megtudniuk, mi történt, s most mi lesz velük. A negyedikesek néhány nappal érettségi előtt hazautazhattak, az osztályuk üres volt. Szegények, ücsörögnek otthon a szüleiknél, nem tudják, itt érettségi aligha lesz. Egyáltalán ki fogja megmondani nekik? A fiú az ajtót nézte, abban bízott, Vagant mindjárt belép, hogy kiszimatolt valami hírt. Alighanem a többiek is várták. Vagant nem jött, s a fiú észrevétlenül kiment a folyosóra, ügyiscesak támaszkodott. A saját osztálya előtt többen ácsorogtak.

Vagant a folyosó túlsó végén levő fürdőből lépett ki. A fiú meghökkent.

— A fürdőben voltál? — kérdezte az odaérkező Vaganttól. — Sírtál?

Belevörösödött a kérdésébe, Vagant szokásos válaszainak egyikét várta, hogy: ángyikád. De Vagant megállt, nyíltan a szemét törölgette.

— Juliánra gondoltam. Én megőrülök. — Megfogta a fiú mindkét fülét s teljes erőből belemarkolt.

A fiú elszégyellte magát, hogy egész idő alatt külön egyik tanáruk se jutott eszébe. Még Julián se. Mint a többiek, ment, inkább hallgatott, csak a szeme ugrált mindig arra, aki épp beszélt. Vagant visszament a terembe, ő az ablakmélyedésbe lépett. Önkéntelenül visszahőkölt, pedig az udvaron senkit se látott.

Odalent az udvar napsütötte volt és üres, a szökőkút hangja hallatszott föl. A fiú utolsó héten ügyeletes volt az osztályában, neki kellett óra előtt várakoznia a folyosón. A tanárok közül igazán csak Julián kívánta meg, hogy várják az ajtó előtt, még ilyenkor évvége tájt is, ha ő jött, az ügyeletesnek jobb volt nem kihajolni az

ablakon, még másfelé báméskodni sem. Mindnyájan tudták, Juliánra azért muszáj várni ekkora figyelemmel, hogy fölérve már a lépcsőfordulónál odahajthassa hatalmas karimájú, fekete művészkalapját az ügyeletes elé; kapja el, odabent majd helyezze el a fogason. Julián a kalapját késő tavaszig viselte, a tanárok is megszólták ezért az extravaganciájáért. De Julián költő volt, nemrég még könyvei jelentek meg, megbocsátották neki. Az nem volt egészen igaz, hogy a kalapot ügyetlenül elkapni, pláne leejteni fölért egy rossz felelettel. Juliánnál mindig ajánlatos volt készülni.

A fiú szeretett nála felelni. A kalapot egyszer késő ősszel nem kapta el az ajtó előtt. Julián késett, ő megfeledkezett a rendről s odalépett az ablakhoz, hogy lenézzen az udvarra. Vagant előző szünetben nem ért le időben a kúthoz, s valaki elorozta a pingponglabdáját. Nem kapta vissza. Vagantnak örökös mutatványa volt, hogy mindig volt nála labda, tízperc végén a labdát rátette a víz sugarára, s a labda ott táncolt az óra végéig. Ha ugyan ott táncolt s nem pottyant le, ezt sohase lehetett megtudni, mert Vagant mindig elsőnek viharzott le, az utána érkezőknek azt mondta, már levette. Amikor Vagant ezt kitalálta, elég kalamajkát okozott vele. Odafönt az órán mindenki a pingponglabdára gondolt, egyik-másik tanárt is elkapta az izgalom, megtiltották Vagantnak a játékot. A tilalom persze elfelejtődött, később már az sem volt olyan érdekes, rajta marad a labda óra végéig a vízsugáron vagy sem. Vagant azonban nem unta meg, játszott tovább — ha mást nem, az újonnan jötteket mindig el tudta kápráztatni.

Az udvar ködös volt, füst is szorult be, a fiúnak erőltetnie kellett a szemét, hogy meglássa, ott a labda vagy nincs. Valami derengett, mintha a homályból kivillanva pörgött volna. Julián megszólalt a fiú háta mögött, a fekete kalap ott hevert a félig nyitott ajtó előtt. A többiek már kitódultak, a fiú úgy érezte, ez a szerencséje. — Büntetésből nem árulom el neked a jó hírt — mondta Julián. — Pedig örülnél neki. — Betolta a fiút maga előtt az ajtón, a kalapot közben valaki fölvette s a fogasra tette.

Következő szünetben Juliánt behívták a tanáriba, meg se tudta várni az óra végét. A fiú a folyosón ténfergett, Julián a csöngetésre se jött ki. A levelet csak másnap mutathatta meg a fiúnak, délután, önképzőkör előtt. Ugyanúgy sétáltatta a teraszon, mint egy éve, amikor szinte törölgette a fiú könnymaszatos arcát, a zsebkendőjét is a kis szerencsétlen kezébe csúsztatta. Juliánnak lelkiifurdalása volt, mivel odabent az önképzőkörben nem állt időben a fiú mellé, aki valóban jobb verseket olvasott föl, mint amelyeneket ki lehetett belőle nézni, s a két bíráló közül az egyik kicsit gunyorosan kérdőre vonta, mondja meg, honnan másolta ki.

Vagant, aki akkor egymaga, lelkesen tapsolt, utána háborgott, most kijött a szemelős, ködös teraszra s odalépett hozzájuk. — Szépet tetszett íratni, tanár úr? — kérdezte a levélre sandítva. Julián, meghökkenésére, kezébe nyomta a levelet. — Csak a végét olvasd, a többihez semmi közöd. — Vagant udvariasan forgatta, beleolvasott. — Különbén tessék jönni, kezdjük az önképzőkört. — A levélnek a fiú is csak a rá vonatkozó részét olvasta, aztán zavarában emlékezett is rá, nem is, Vagant hangoskodását este semmiképp se értette. — Tudod, mekkora dolog ez? Hogy rólad így ír? Egy ekkora író és szerkesztő? — harsogta Vagant mindenki füle hallatára. A fiú röstellte Vagant nagy megnyilvánulásait. Ő a levélben semmi dicséretet nem talált, csak abba a mondatba kapaszkodott, hogy Julián alkalom-

mal majd juttasson el az újabb próbálkozásokból a szerkesztőnek. Julián télen ismét válogatott a fiú füzetéből, hetek teltek, egyszer csak annyit mondott, megjött a levél, a szerkesztő még újabbakat vár.

A fiú szerette volna megnézni a levelet, mi vonatkozik belőle rá, de nem merte elkérni. Kietlennek érzett mostanában minden próbálkozást, tavaszig titkolta, amit írt. Csak engedelmességből mutatta meg Juliánnak a füzetét, amikor a tanár azt mondta, ideje, hogy jelentkezzenek, most már ő maga írjon, a kiválasztásban majd segít, egyébként nem gyámkodik tovább fölötte. Május közepéig halogatta a küldeményt, végül bedobta a porta mellett levő postaládába.

— Ökör vagy, sir — halandzsázott neki Vagant, aki lekísérte. — Majd fölvilágosítom ügyedben népemet, s akit kell.

Julián már a rákövetkező napokban megkérdezte a fiútól, kapott-e levelet. — Majd mutasd meg — mondta —, nagyon kíváncsi vagyok, nekéd személyesen mit ír. — Aztán többé nem szólt. Utolsó héten nemcsak késett az órájáról, el se jött. Másnap, harmadnap se. Mindenkit ingerültté tett az érdeklődés, a tanárok úgy tettek, mintha valamiért természetszerűleg akadályoztatva lenne. A fiú a német-tanárt kérdezte, nem beteg-e Julián. Váratlanul megtoldotta a kérdést azzal, nincsen-e egyéb baj. — Hallom, szerkesztőségei levelezgetünk, Katzenfuss — mondta válasz helyett a tanár s továbbment. A fiú is, a többi ügyeletes is Julián órái előtt könyvvel kiállt az ajtó elé. Lassan kiszivárogtak azok, akik az ablakmélyedésekben szerettek tanulni s zavarta őket a benti zsongás.

A fiú nem vette észre, Vagant mikor jött ki az osztályteremből. Lent az udvarra nyíló ajtóban megjelent a három közül az egyik férfi. A fiú vissza akart húzódni az ablakból, de látta, a férfi után Vagant szintén kijön az udvarra. Meghökkenettette ez a vakmerőség, ahogyan Vagant szemközt állt a férfival s összefogott két tenyerében, akárcsak délelőtt, rázni kezdte a pingponglabdát. Beszéltek, aztán lejöttek a lépcsőn s elindultak a szökőkút felé. Odabent megszólalt a refektórium ajtaja mellett függő harang hangja.

A fiút hátba vágta valaki a letódulók közül.

— Gyere már, hülye. Bajt akarsz? — A lépcsőfordulóról visszakiáltott valamelyik: — Hátha kapunk ebédet.

A fiú benézett a harmadikosok hálótermébe, Vagant nyitott szekrénye előtt tömött bőröndöt talált. Azt hitte, Vagant is ott lesz a hosszú szekrény sor mögött, ahol beszélgettek, nevetgéltek. — Még fönt maradt a kápolnában — mondta az egyik ágyon ülő. — Imádkoztunk az atyáért, aki reggel a vonat elé vetette magát. — Ez a hír délben terjedt, mindenki újból megrémült, a fiú is. Egyszer csak valaki elordította magát, hagyják ezt, nem hiszi, nem hiszi.

— Te persze nem voltál fönt — tette hozzá a harmadikos.

— Mondjátok meg neki, nem tudtam tovább várni — kérte válasz helyett a fiú.

Lefelé menet eszébe jutott, hogy ma már postát se osztottak. De hát ez a levél amúgy sem jön már, s ha jönne, őt nem találja itt. A három férfi azt mondta nekik, majd mindenkit értesítenek, őszől mi lesz a sorsuk. Mindnyájan kiéreztek, ide nem jönnek többé. Lent a portásfülke ajtaja nyitva volt. A fiú megborzongott, legalább Jablonkay bácsi került vissza. Belépett az asztalosműhely-szagú kis szobába, Jablonkay bácsi zöld köténye oda volt hányva az ágyra. A fiú arra rezzent, hogy háta mögött megállt valaki. Megfordult. A férfi némán, ingerületen jelezte

neki, hamar menjen ki a kapun. Lent a tér sarkán letette bőröndjét. Nézte a túloldalon levő rendházat. Szája összepréselődött, hátha cédulát írna s bedobná a ládába, amibe eddig az üzeneteket, ők a tanároknak szánt kéréseiket szokták. Juliánnak itt kell lennie valahol, nem vihették el.

Mielőtt fölvette csomagját, hirtelen meglátta, Vagant kanyarodik le fekete ruhában, cipekedve az utcán. A fiú lépésről lépésre sietősre fogta, nem akart találkozni vele.

CSORBA GYŐZŐ

Lett ideje

Rónay Györgynek, akit ma is gyászolok

Csillagok, titeket se tudtalak.

Véga, Aldebárán, s bány menyei virág!

— Ne félj, lesz majd időd megtanulni, hanyatt fekvve, ezt az egész égi botanikát.

(Rónay György: Csillagok)

*Pedig sokat tudott: a lélek ezer recéje-ránca
éles-szelíd szemének magát készségesen kitárta
S oly biztonsággal mozgott a gyűrt titkok között
mint aki mindegyikkel szövetséget kötött*

*Tudta a nőt a gyermeket az anyát apát a barátot
a jó- és rosszindulatok gubancaiba is belátott
tudta az örömet a szenvedést az emberi
gonoszságot (de ezt nem tudta megérteni)*

*Nagyon sokat tudott: tudta a földi másegyébek
törvényeit és mindenekfölött tudta a szépet
mely annyiféleképpen föltündökölt előtte s annyiszor
mint vers virág zene víz arc ház kép szobor*

*Sokat tudott sokat nem A csillagokat például sose tudta
Nyugton tekintett mégis idegen otthonukba
Hitte: lesz ideje elég hogyba már fekszik hanyatt
lesz megtanulni ideje őket is a csillagokat —*

*Ó Véga ó Aldebárán s más csillagok (égi virágok)
most már hanyatt fekszik közélről néz s régóta rátok
most már titeket is nem-ismerősök megtanult
Panaszja nincs már csak nekünk hogy végképp odamúlt*